

*Алиева А. Д.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземної та української філології
Луцького національного технічного університету*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДІЛОВА АНГЛІЙСЬКА МОВА»

Анотація. У статті досліджується формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» як одного з важливих елементів у навчальній системі закладів вищої освіти України. Проаналізовано трактування сутності категорій «компетентність» та «іншомовна комунікативна компетентність», досліджено основні характеристики та цілі вивчення дисципліни «Ділова англійська мова». Забезпечення відповідного функціонування дисципліни «Ділова англійська мова» розглядається як одне з пріоритетних державних завдань, як важливий структурний елемент забезпечення ринку праці професійними фахівцями. Визначено головну мету формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова». Результати дослідження показують те, як дисципліна «Ділова англійська мова», у яку впроваджено компетентнісний підхід до навчання іноземних мов студентів різних спеціальностей у закладах вищої освіти, допомагає інформувати студентів про необхідні навички для соціально компетентного фахівця. Підкреслено, що розвиток комунікативної компетентності студентів різних спеціальностей у закладах вищої освіти може бути оптимізовано в курсі «Ділова англійська мова» завдяки принципу дискусійного вирішення проблемних бізнес-ситуацій та обговорення стратегій співпраці з урахуванням міжкультурних відмінностей учасників полілогу, де ступінь успішності самого бізнесу багато в чому залежить від грамотно побудованої ділової комунікації, а також від уміння почати діалог і спроектувати варіанти його імплементації. Відображено важливість розвитку професійної комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» у закладах вищої освіти шляхом застосування тематичних досліджень. Розглядаються та аналізуються компоненти та рівні професійної комунікативної компетентності студентів. Відображено результати формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова». Визначено, що професійна комунікативна компетентність є важливою рисою характеру, необхідною фахівцеві у XXI столітті.

Ключові слова: комунікативна компетентність, студенти, заклади вищої освіти, дисципліна, «Ділова англійська мова».

Постановка проблеми. Інтеграція в міжнародне світове співтовариство сприяє розвитку міжнародних відносин та встановленню контактів між представниками різних національностей в економічній, соціальній та політичній сферах на різних рівнях. У зв'язку із глобалізаційними процесами, які відбуваються у світі, формується потреба у соціально і професійно активному

спеціалістові, котрий має високий рівень кваліфікації, володіє професійною мобільністю, самостійністю, вмінням повсякчасно вдосконалювати свої фахові навички, реалізовувати подальше професійне зростання. Сучасне навчальне середовище має бути спрямоване на розвиток особистих інтелектуальних здібностей, навичок критичного мислення, комунікативних навичок, важливих для розуміння культурного різноманіття, співпраці з представниками різних транснаціональних організацій. Протягом останніх кількох десятиліть центральне місце у вищій освіті посідає професійна комунікативна компетентність. На практиці комунікативна компетентність виявляється в умінні бути ініціатором комунікативних контактів, вступати в ділове спілкування, висловлювати і відстоювати свою позицію. Розвиток професійної комунікативної компетентності робить випускників закладів вищої освіти надзвичайно конкурентоспроможними для роботи у своїй галузі, оскільки конкурентоспроможні спеціалісти повинні володіти фаховими вміннями та навичками, що базуються на сучасних спеціальних знаннях відповідної галузі, та високим рівнем професійної кваліфікації, що базується на критичному мисленні та здатності використовувати теоретичні надбання на практиці, тому актуальним є дослідження особливостей формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» досліджує значна кількість науковців. Так, наукові праці І.А. Зимньої, С.М. Хоцькіна, Т.Г. Бортникова, D.G. Vashieva, E. Frendo, J. Boehrer, O.A. Kalugina, Hà Thị Kim Hằng присвячені аналізу формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова», які вплинули на генезис та становлення студентів як конкурентоспроможних спеціалістів своєї галузі.

Метою статті є дослідження формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова». Для досягнення мети визначено такі завдання: в загальних рисах проаналізувати формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова»; визначити основні методи формування комунікативної компетентності студентів; визначити результат від застосування заходів для формування комунікативної компетентності студентів. Під час дослідження використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, педагогічний і соціологічний аналізи.

Виклад основного матеріалу. Сучасний фахівець повинен вільно володіти розмовною англійською мовою та діловою професійною англійською мовою для активного використання як у повсякденному житті, так і у сфері діяльності таких фахівців. У сучасному діловому світі однією з головних проблем, яка існує у будь-якій компанії чи організації, є підбір висококваліфікованого персоналу, який може забезпечити виживання на ринку. Вчені, які базуються на компетентнісному підході, зазначають, що різниця між компетентним та висококваліфікованим експертом полягає в тому, що раніше існував не просто певний рівень знань і навичок, а й те, як вони можуть використовувати їх у своїй професійній діяльності [1, с. 36].

У вітчизняній та міжнародній науковій думці існує чимало трактувань поняття «компетентність». Серед них найбільш влучними, на нашу думку, є:

1) знання, вміння, навички та поведінка, необхідні працівникам для задоволення вимог роботодавця, є фактором, який допомагає людині ефективніше працювати, ніж іншим [2, с. 68].

2) відповідність вимогам, критеріям та стандартам у дійсних сферах професійної діяльності та здатність отримувати очікувані результати професійної діяльності і володіти ситуацією [3, с. 4].

3) здатність людини бути кваліфікованою, щоб виконати роботу [4; 5].

Іншомовна комунікативна компетентність є частиною загальної компетентності та визначає здатність фахівця спілкуватися, читати та писати іноземною мовою у сферах професійного та ділового спілкування [6, с. 11].

Відповідно до вимог компетентнісного підходу в межах міжнародних стандартів та вимог до вищої освіти до освітньо-професійної програми бакалавра імплементовано сучасний навчальний матеріал на професійній діловій англійській мові для майбутніх фахівців, які вивчають бухгалтерський облік (економіку), лінгвістику, менеджмент та психологію. Надзвичайно гнучка модульна структура для професійного вивчення ділової англійської мови та значний обсяг матеріалів дозволяють викладачам обирати та комбінувати навчальні матеріали відповідно до потреб навчального ступеня бакалавра та умов державної освітньої стандартної програми. Кожен навчальний

підрозділ охоплює розвиток мовних навичок та аудіювання, письма, читання, говоріння та ознайомлення із сучасною професійно-діловою інформацією. На рис. 1. відображено основні цілі вивчення дисципліни «Ділова англійська мова».

Компетентнісний підхід заснований на знаннях, оскільки він інтегрує рефлексивну оцінку та усвідомлення меж професійної компетентності, передбачає зв'язок між навчальним процесом та його осмисленням, те, як результат розвиває професійну ідентичність студентів, а також позитивне ставлення до навчання. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що фрагментовані фактичні знання та вміння є не головними цілями вищої освіти, а здатністю та готовністю випускника ефективно працювати в різних професійних ситуаціях. Нині більшість університетів застосовують підхід, заснований на компетентностях, де використовуються активні та інтерактивні навчальні стратегії навчання, які включають ділові зустрічі, рольові ігри, тематичні дослідження, психологічне та інше навчання [7, с. 61]. Перехід до освіти, заснованої на формуванні комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова», приносить користь як студентам, так і викладачам (див. рис. 2).

Найважливішими завданнями в межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» для формування комунікативної компетентності студентів є такі: накопичення, закріплення та відпрацювання словникового запасу, пов'язаного з професійним середовищем; формування навичок ділового професійного спілкування в діловому середовищі (активна участь у зустрічах, переговорах, презентаційні навички тощо); розвиток навичок монологічного мовлення у діловому спілкуванні; вдосконалення навичок опанування діалогу на спеціальні теми; розвиток мовленнєвих навичок тематик; опанування та створення навичок аналізу англійського тексту загальної ділової теми; розвиток навичок ділового письма [2, с. 68].

Рівні професійної комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» засновані на сучасній методології дослідження, які класифікуються за низьким, середнім та високим рівнями володіння англійською мовою. Таким чином, той, хто навчається, повинен набути середнього або високого рівня володіння англійською

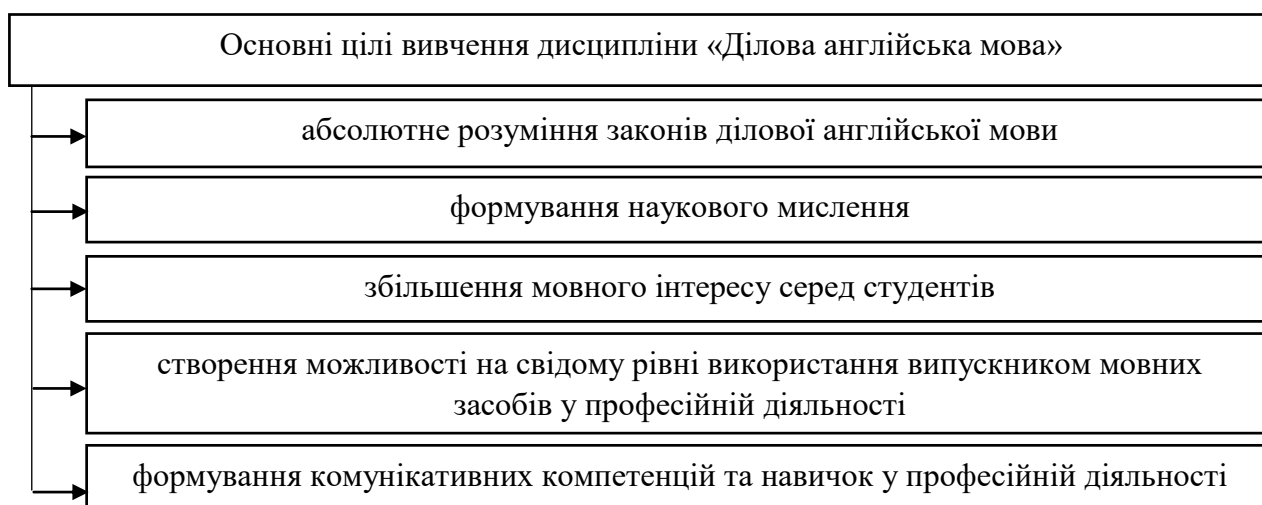

Рис. 1. Основні цілі вивчення дисципліни «Ділова англійська мова»

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [2, с. 68].

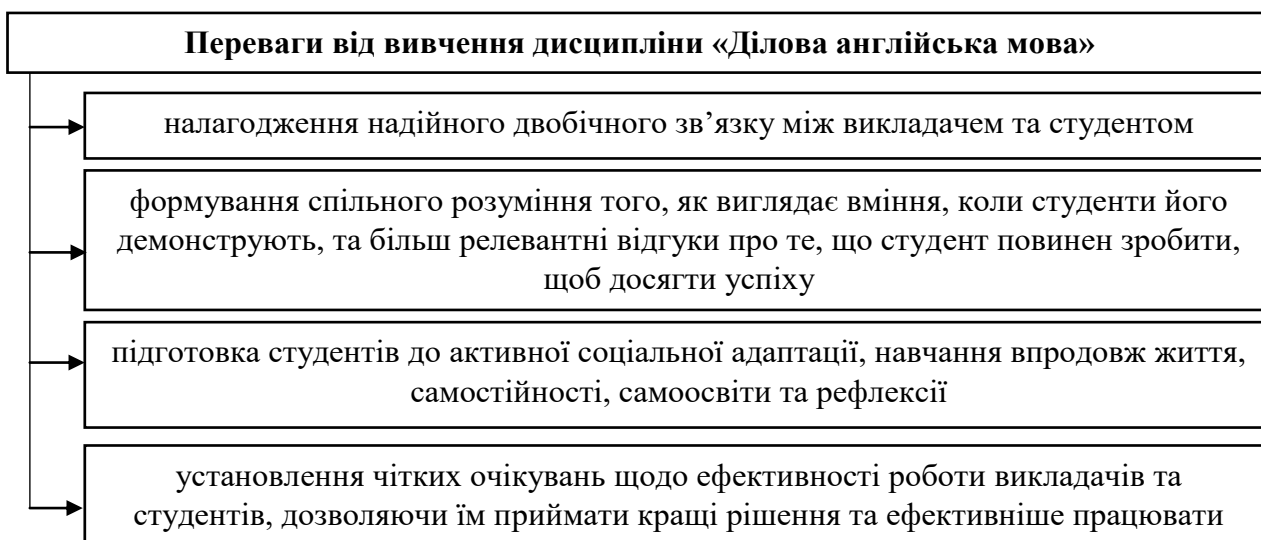

Рис. 2. Переваги вивчення дисципліни «Ділова англійська мова»

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [8, с. 38].

мовою в межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова». Так, за цих обставин існує гостра потреба у використанні технологій з високим ступенем інновацій у педагогічному процесі, з очевидною домінантною взаємодією теоретичних та практико орієнтованих форм навчання, що відповідають сучасним потребам, оскільки традиційні методи не дають достатніх можливостей для розвитку професійної комунікативної компетентності студентів, тому що вони тренують комунікативні навички, але не в достатній мірі. Основні складники професійної комунікативної компетентності в межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» можуть бути найкраще розроблені за допомогою методу тематичного дослідження у закладах вищої освіти. Тематичні дослідження надзвичайно багаті за змістом і можуть допомогти студентів закріпити вже набуті знання та навчити застосовувати конкретні мовні та управлінські навички. Тематичне дослідження визначається як аналіз практичних ситуацій, що включає спосіб розгляду, аналіз справи, пошук рішень, оцінку на основі критеріїв. Тематичні дослідження викликають жваву дискусію та пропонують реальні уроки управління, які студенти можуть застосовувати на практиці у своєму професійному житті, тобто студенти обговорюють реальні ділові ситуації в штучно створеному професійному середовищі [9, с. 77–78].

Використання тематичного дослідження дозволяє студентам поглянути на певну проблему з різних точок зору, яка може не мати нічого спільного з їх спеціалізацією. Тематичні дослідження підходять для розвитку професійних комунікативних компетенцій для всіх студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» (крім, можливо, тих, хто все ще має низький рівень володіння англійською мовою). Викладачі, які формують власні тематичні дослідження, можуть адаптувати ситуації до конкретних потреб своїх студентів, проте можуть не витратити багато часу та зусиль на підготовку до тематичного дослідження, якщо кожен випадок буде використаний лише одноразово [10, с. 42].

Метод кейсів заснований на філософії професійної освіти, яка безпосередньо пов'язує знання з дією [11]. Ця філософія

відкидає вчення про те, що студенти повинні спочатку вчитися пасивно, а потім, вивчившись, застосовувати знання. Кейс-метод ґрунтується на принципі, згідно з яким реальна освіта складається із сукупного та нескінченного набуття, поєднання та впорядкування навчального досвіду [8, с. 40].

Відмінну рису зазначеного активного навчання комунікації ми бачимо в тому, що навчання проводиться в ситуаціях, максимально наближених до реальних. Як показує практика, такий підхід до навчання сприяє розвитку умінь, пов'язаних з управлінням і корекцією власних поведінкових стилів. Опанування різних поведінкових стратегій розвиває такі особисті якості, як чутливість, сприйнятливості до психічного стану людського оточення, їх установок і прагнень. Знання етнокультурної специфіки дозволяють налагоджувати успішну бізнес-комунікацію із зарубіжними партнерами.

В основу опанування різних поведінкових стратегій можна покласти такі етапи роботи:

1) у процесі введення в нову тему необхідно визначити рівень знання студентів за новою темою шляхом застосування опитувальників, тестів, щоб виявити ступінь елементарного знання матеріалу і навичок стосовно побудови мовних стратегій із теми;

2) основне завдання опанування мовних знань і умінь вирішується в процесі виконання лексико-граматичних вправ із відповідної теми, де вправи повинні обов'язково включати і мовні зразки побудови дискусії з теми.

3) розширення і поглиблення сфери професійних умінь і обговорення обраної теми, де студенти здійснюють пошук нової або недостатньої інформації та самостійну перевірку своїх ідей;

4) опанування міжкультурних комунікативних стратегій має будуватися на фрагментах професійного спілкування в різних ділових і управлінських стилях діяльності, де значна увага приділяється культурним нормам мовної поведінки з використанням конкретних мовних засобів;

5) дослідження та обговорення проблемних ситуацій, щоб знайти адекватні шляхи її вирішення для співпраці

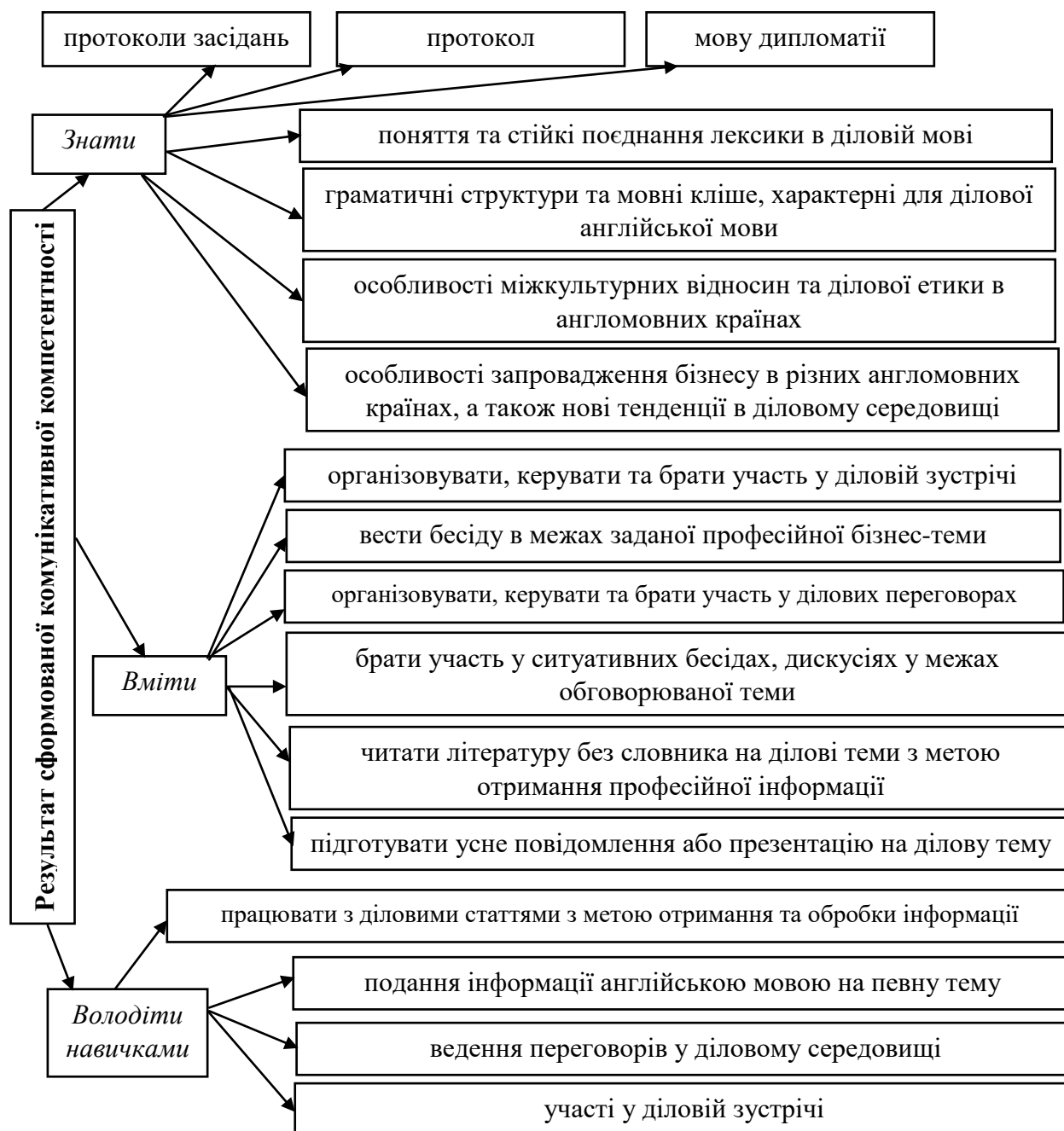

Рис. 3. Результат від формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова»

Примітки: сформовано автором на основі джерела: [8, с. 38–39].

з представниками різних ділових культур [12, с. 44–45]. На рис. 3. відображено результат від формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова».

Отже, можна зробити висновок, що формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» сприяє адаптації до успішного працевлаштування після закінчення навчання та фаховій відповідності вітчизняному та міжнародному ринку праці.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів формування комунікативної компетентності студентів

у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова» набуває все більшої актуальності. Забезпечення відповідного функціонування галузі освіти розглядається як одне з пріоритетних державних завдань, як важливий структурний елемент забезпечення ринку праці професійними фахівцями відповідних галузей. Професійна комунікативна компетентність є життєво важливою та вирішальною для розвитку особистості студента у XXI столітті. Важливість формування комунікативної компетентності студентів сконцентрована на отриманні якісно нового результату в системі вищої освіти, який відповідав би стану та тенденціям світового освітнього суспільства. В результаті компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов

студент набуває здатності працювати з професійно значущим матеріалом іноземної мови, самостійно здобувати нові знання та розвивати особистий творчий потенціал.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальної системи задля формування комунікативної компетентності студентів у межах вивчення дисципліни «Ділова англійська мова», що дасть змогу покращити поточну якість вищої освіти під час навчання майбутніх фахівців.

Література:

1. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
2. Hà Thị Kim Hằng. Influence of business english on formation of professional competence of students. *The European Journal of Humanities and Social Sciences, Philology and linguistics*, 2020. Issue 1. pp. 68 – 70. DOI: <https://doi.org/10.29013/EJHSS-20-1-68-70> (дата звернення: 28.03.2021).
3. Хоцкіна С.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. 20 с.
4. Oxford dictionary. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/competence> (дата звернення: 28.03.2021).
5. Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/competence> (дата звернення: 28.03.2021).
6. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / Міністерство освіти і науки України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Київ, 2008. 69 с.
7. Vasbieva D.G., Kalugina O.A. An Analysis of Students' Intercultural Competence Levels in a Non-Linguistic Higher School. *XLinguae Journal*, 2016, Volume 9, Issue 3, pp. 58–69.
8. Kalugina O.A. Development of students' professional communicative competence in an economic higher school. *XLinguae Journal*, 2016, Volume 9, Issue 4, pp. 37–45. DOI: 10.18355/XL.2016.09.04.37-4 (дата звернення: 28.03.2021).
9. Vasbieva D.G. 2014. A Lean Approach as a Means of Achieving Communicative Competence. *XLinguae Journal*, 2014, Volume 7, Issue 4, pp.75–82.
10. Frendo E. How to Teach Business English. Pearson Educational Limited, England. 2005. 162 p.
11. Boehrer J. How to Teach a Case, Kennedy School of Government Case Programme. 1995.
12. Бортникова Т.Г. Формирование коммуникативной компетентности студентов в рамках курса «Деловой английский». *Вестник Тамбовского университета. Серия Гуманитарные науки*. 2018. Т. 23, № 172. С. 43–48. DOI: 10.20310/1810-0201-2018-23-172-43-48 (дата звернення: 28.03.2021).

Alyieva A. Formation of communicative competence of students in the study of the discipline “Business English”

Summary. The paper studies the formation of communicative competence of students in the study of the discipline “Business English” as one of the important elements in the educational system of higher education in Ukraine. The interpretation of the essence of the categories “competence” and “foreign language communicative competence” is analyzed, the main characteristics and goals of studying the discipline “Business English” are investigated. Ensuring the proper functioning of the discipline “Business English” is considered as one of the priority state tasks, as an important structural element of the labor market by professionals. The main purpose of formation of communicative competence of students within the limits of studying of discipline “Business English” is defined. The results of the study show how the discipline “Business English”, introducing a competency-based approach to teaching foreign languages to students in various specialties in higher education, helps to inform students about the necessary skills for a socially competent specialist. It is emphasized that the development of communicative competence of students of different specialties in higher education institutions can be optimized in the course “Business English” due to the principle of discussion of problem business situations and discussion of cooperation strategies taking into account intercultural differences of polylogue participants. depends on a well-constructed business communication, as well as on the ability to start a dialogue and design options for its implementation. The importance of developing students' professional communicative competence in the framework of studying the discipline “Business English” in higher education institutions through the use of case studies is reflected. The components and levels of professional communicative competence of students are considered and analyzed. The results of formation of communicative competence of students within the framework of studying the discipline “Business English” are reflected. It is determined that professional communicative competence is an important character trait necessary for a specialist in the XXI century.

Key words: communicative competence, students, institutions of higher education, discipline, “Business English”.